

Список використаних джерел

1. Прилуцкая Ю.А. Активизация деятельности учащихся с помощью онлайн-платформы Nearpod // Новое слово в науке: перспективы развития : материалы VII Междунар. науч.–практ. конф. (Чебоксары, 15 янв. 2016 г.). В 2 т. Т. 1 / редкол.: О.Н. Широков [и др.] – Чебоксары: ЦНС «Интерактив плюс», 2016. – № 1 (7). – С. 280-281. – ISSN 2411-8133.
2. <https://nearpod.com/signup/?pcode=A1ZBG9>.
3. <http://osnova.com.ua/news/1056-> Сучасні мобільні технології для одночасної взаємодії з учнями всього класу протягом уроку.

Тетяна Фісун

здобувач ступеня вищої освіти «магістр»
кафедри образотворчого мистецтва
Полтавського національного педагогічного
університету імені В.Г. Короленка

ТРАДИЦІЙНА УКРАЇНСЬКА ІГРАШКА З ДЕРЕВА ТА ЇЇ ВИВЧЕННЯ УЧНЯМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

При розробці цілісної концепції історичного розвитку національної культури в Україні фундаментального значення набувають дослідження всіх її складових, серед яких своє особливе місце посідає методика вивчення різновидів народного мистецтва України в загальноосвітній школі.

Цілком закономірно, що отримання знань про культурні традиції українського народу, її структуру та функції, є одним із завдань сучасного українського суспільства задля його подальшого розвитку, розробки нових концепцій збереження культурного надбання України.

Традиційній народній іграшці, на наш погляд, у цьому процесі повинно бути відведено важливе місце.

Художню специфіку народної іграшки висвітлено в працях таких дослідників, як О. Авдеева, Ю. Лотман, О. Найден, В. Проп, Б. Смірнов.

В мистецтвознавчих роботах показаний генезис та основні етапи розвитку народної іграшки (І. Дайн, І. Макарова, О. Найден, Т. Перевезенцева, С. Ханемен, Є. Шевченко та ін.).

Значний інтерес викликають роботи з етнології, де розкривається роль ігрової діяльності та іграшки у соціалізації дітей (І. Кон, М. Мид, Л. Павлинська, Б. Рибаків, В. Харузіна).

Заслужують на увагу і психолого-педагогічні дослідження, в яких містяться численні матеріали з проблем ігрової діяльності та іграшки (Л. Виготський,

Д. Ельконін, Р. Жуковська, О. Запорожець, Б. Неменський, Л. Обухова, Е. Флеріна).

У різні часи представники педагогічної думки вважали народну іграшку важливою складовою виховання та навчання підростаючого покоління (Н. Ветлугіна, О. Запорожець, Р. Жуковська, Д. Ельконін, Т. Коваленко, Г. Кільова, Т. Локуцієвська, Г. Маркова, Г. Резніченко, І. Сидорук, Н. Старовойтенко, О. Фонарьовська, ін.).

На наш погляд, уроки образотворчого мистецтва є чудовим засобом залучення підростаючого покоління до вивчення історії, мистецтва, звичаїв і традицій нашого народу.

Це й визначило мету статті – розглянути мистецько-педагогічний аспект вивчення традиційної української іграшки з дерева.

Народна іграшка – унікальне явища культури. Це один із видів народної творчості (декоративно-ужиткової діяльності людини), це ігровий елемент будь-якої культури, що передає стан її розвитку, напрямок руху: до життя або смерті, процвітання або деградації, взаєморозуміння або відчуження. Вона несе в собі саму суть людських стосунків і складну світобудову, а також є специфічним засобом спілкування між поколіннями, оскільки в ній зафіксована основна тенденція впливу на свідомість і поведження людини [1; 2; 6].

Поява та розвиток іграшки зумовлювались духовними запитами дитини, притаманною людині потребою у передачі життєвого досвіду, економічними можливостями (наявністю сировини, еволюцією засобів виробництва тощо), залежними, у свою чергу, від природно-географічних умов, рівня соціально-економічного розвитку та взаєминами з іншими народами [2;6].

В Україні іграшка пройшла тривалий період розвитку. Відповідно до особливостей функціонування її як предмету розваги і водночас як засобу виховання, в ній знайшли відображення явища соціально-історичного буття, етичні, естетичні уявлення українців та різні прояви їхньої діяльності.

У народному середовищі іграшки виробляли з природних матеріалів – дерева, рослинних трав'янистих матеріалів (рогози, соломи, листя кукурудзи тощо), глини, сиру, паперу, тканини. Окрім доступності ці матеріали задовольняли вимогам безпечності та доброї якості [1; 2; 6].

Дерево – матеріал, який у сільських умовах фактично завжди під рукою. Тому найбільше іграшок робили саме з дерева. Це свистки, мороки, візки, колиски, мініатюрний посуд, знаряддя праці, лялькові меблі і зброя [1; 7; 8].

За особливостями формування дерев'яні іграшки мистецтвознавці поділяють на: іграшки виготовлені одним об'ємом з суцільного шматка дерева – вирізуванням, виточуванням; іграшки виготовлені з окремих частин, які попередньо обробляли також вирізуванням, виточуванням і з'єднували столярними прийомами.

У свою чергу, залежно від з'єднання іграшки поділяються на: нерухомі – іграшкові меблі, сани, скрипочки; рухомі – візочки, тачки, деркачі та інші [6; 8].

При оздобленні дерев'яних іграшок, передусім майстри враховували, приводню текстуру, й забарвлення дерева, які у кожної породи є своєрідними.

Переважно поверхню дерев'яних іграшок залишали чистою. Роль їхнього оздоблення виконували орнаментальні порізки. Для посилення художніх якостей та безпечності іграшок їхні поверхні натирали бджолиним воском. Від воску вони набували гладкості і приємного матового блиску.

Найбільш масове виробництво дерев'яної столярної і точеної на верстаті іграшки ще донедавна мало місце в місті Яворові Львівської області.

Для виготовлення іграшок використовували явір, осику, вербу, липу, грушу.

Вироблялися візки з кониками, держачок, коники-каталочки, пташки на коліщатках, каруселі, музичні інструменти, вершники, колиски для ляльок, швейна машинка, макет потягу, млин, посуд, меблі.

Найціннішим з мистецької точки зору в яворівській іграшці є розпис. Саме він робить прості столярні вироби (дитячі меблі, музичні інструменти візки, коники, коники з вершниками тощо) витворами мистецтва. Основні кольори, які використовують в декоруванні іграшок, це – червоний, зелений і жовтий. Орнаментальні мотиви – «колко» і «вербівка». «Колко» – залежно від розробки може набувати вигляду геометричної розетки, а також вигляду квітки-сонечка, кружальця із листочками всередині. «Вербівка» – це гнучка гілка з листочками типу вербових, чітко розібраних на симетричні ряди – червоний і темно-зелений [2; 6-8].

На Прикарпатті дерев'яні іграшки оздоблювали випалюванням, яке виконували «писаком» – металевим прутиком з викарбуваним на одному його кінці рельєфним малюнком – «штампом». В Косові відомі рухомі дерев'яні іграшки: санки, візки, гойдалки; і звукові: свищики.

На Закарпатті для виготовлення іграшок використовували тополю, ліщину, явір, клен, кору сосни і дуба. Були найрізноманітніші техніки оздоблення: вирізування, обтесування, столярні прийоми, пластичне оздоблення поверхні фігурок. Виготовлялися динамічні іграшки (пташки, що клюють землю), тарахтальця, деркачі, сопілки, коники, люди в сюжетах і без, іграшкові меблі.

На Полтавщині робили колиски для ляльок, прикрашені розписом і різьбленням.

У селі Спас Коломийського району Івано-Франківської області робили дитячі сопілки-тилинки з вербової кори.

До того ж майстри виготовляли дерев'яні брязкальця (села Річка та Снідавка Косівського району, Поділля), іграшку «Ведмеді-ковалі» (у багатьох містах і селах України) [2; 6-8].

На наш погляд, традиційна українська іграшка з дерева володіє великим мистецько-педагогічним потенціалом і доступна для сприйняття, вивчення і опанування учнями загальноосвітньої школи.

Аналіз сучасної діючої програми з образотворчого мистецтва підтвердив, що художньо-педагогічний потенціал традиційна українська іграшка з дерева не використовується належним чином в загальноосвітній школі [5].

Нами було розроблено тематичний план вивчення традиційної іграшки з дерева різних регіонів України на уроках образотворчого мистецтва для учнів молодшого шкільного віку та методичні пропозиції щодо її вивчення.

Ефективність і досягнення високих результатів вивчення традиційної української іграшки з дерева учнями молодшого шкільного віку залежить професійної підготовки вчителя та використаних ним форм і методів роботи, серед яких: розповідь, творча розповідь, розповідь-пояснення, бесіда, розповідь-доповнення, показ оригіналів виробів; коментар під час розгляду виробів, перегляд фотографій, репродукцій з альбомів з декоративно-ужиткового мистецтва, слайдів, відеоматеріалів, відео майстер-класів, спілкування з майстрами у скайпі; порівняння, демонстрування засобів наочного навчання, показ спільних образотворчих дій учителя та учня, навчальні вправи, взаємозв'язок сприймання та творення, організація пізнавальної, самостійної творчої діяльності, організація обговорення, спостереження, індивідуальний і колективний метод виконання завдань, обговорення самостійно створених робіт та ін. [3; 4]

Загалом, вивчення традиційної української іграшки з дерева розширює знання учнів молодшого шкільного віку в аспекті народного мистецтва, стимулює творчий потенціал, розвиває чуттєво-емоційне сприйняття дійсності, асоціативно-образне мислення, художньо-творчу уяву та навички оздоблення побутових речей для гри, виховує повагу та бажання опанування та продовження традицій українського народу.

Список використаних джерел

1. Антонович Є. А. Декоративно-прикладне мистецтво / Є. А. Антонович, Р. В. Захарчук-Чугай, М. Є. Станкевич. – Львів.: Світ, 1993. – 272 с.
2. Герус Л. Українська народна іграшка / Л. Герус. – Київ. - Видавництво «Балтія-Друк», 2007. – 64 с.: іл.
3. Коваленко Т.В. Основні форми опанування мистецтва української народної іграшки учнями молодшого шкільного віку / Т. В. Коваленко // Зб. наук. пр. ПДПУ імені В.Г. Короленка. – Випуск 6 – 7 (20-21). – Полтава. – 2001. – Серія «Педагогічні науки». – С. 105-113.
4. Коновець С. В. Образотворче мистецтво в початковій школі. Методичний посібник / С. Коновець. – Рівне, ТзОВ «Каліграф», 2000. – 80 с.

5. Мистецтво : навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів (1-4 клас) [Текст]. – Режим доступа: <https://mon.gov.ua/...programi/navchalni>.
6. Найден О. Українська народна іграшка. Семантика. Історія. Образна своєрідність. Функціональні особливості / О. Найден. – К.: Арк, 1999. – 256 с.
7. Орел Л. Г. Дитяча народна іграшка на Україні / Л. Г. Орел // Початкова школа. – 1991. – №2. – С. 66-68.
8. Сидорук І. Народна дерев'яна іграшка як чинник традиційного виховання / І. Сидорук // Початкова школа. – 2000. – №6. – С. 52-55.